

NA

Přednášky

VLNÁCH

z 12. mezinárodní

ZMĚN

transpersonální konference

STANISLAV GROF DAVID STEINDL-RAST
RAM DASS CHARLES T. TART RALPH METZNER
RUPERT SHELDRAKE ZDENĚK NEUBAUER
DAVID BOHM KARL PRIBRAM JACK KORNFIELD

Vydává RADOST

Trans-personální znamená doslova „nad- či za-osobní“, překračující jednotlivce, jeho „soukromou“, individuální existenci, psychiku a vědomí.

Ve dnech 20.–25.června 92 se v Praze konala „12.celosvětová konference Mezinárodní transpersonální společnosti“ pod názvem Věda, spiritualita a globální krize – vstříč světu s budoucností. V rámci konference, zaštitěné prezidentem ČSFR Václavem Havlem, proběhly přednášky předních světových osobností vědy, semináře, společné meditace i praktické kursy.

Současná věda dospívá k poznání, že její tradiční pojetí „fyzikální existence“ nezahrnuje každý způsob bytí – nestačí ani na to, co dnes sama objevuje. Skutečně špičkoví vědci, byť si to namnoze dosud plně vědomě nepřiznávají, tuší za svými poznatky hlubší skutečnost a stále naléhavěji cítí potřebu podívat se novým způsobem na vědecká fakta.

Většina těch, kdo se dnes hlásí k transpersonálnímu hnutí, náleží k různým vědním oborům, zejména z oblasti věd přírodních, ale i k ekonomii, ekologii a dalším oblastem. Ti všichni hledají cesty, jak překlenout tradiční přehradu mezi jednotlivými vědními obory i mezi vědou, uměním, náboženstvím a mystikou. Transpersonálnímu hnutí jde o sjednocení člověka jako celku, o jeho vnitřní jednotu: jednotu těla, duše i ducha, ale také o jednotu světa, za který nese člověk zodpovědnost. Toto úsilí o soulad je přirozeným lékem proti povrchnosti a dravosti konzumního života; směřuje k životu plnějšímu a laskavějšímu. Tak chtějí světoví vědci, myslitelé, duchovní učitelé a další osobnosti přispět k tomu, aby se svět stával hodnotnější životem, láskou a lidskostí.

© **RADOST 1992**

Translation © **Lucie Vidmarová, Vlastimil Marek**

Obálka & typó ***POST*** © **Petr Lukáš**

**Z původních přednášek 12.mezinárodní transpersonální
konference v Praze konané 20.- 25.6.1992
vydalo nakladatelství RADOST
jako svou 14.publikaci**

Edice: Knihy šťastných lidí, svazek I

**K vydání připravili: Lucie Vidmarová, Pavel Nádvorník,
Vlastimil Marek, Stanislav Doležal**

Fotografie: Josef Chuchma a archiv

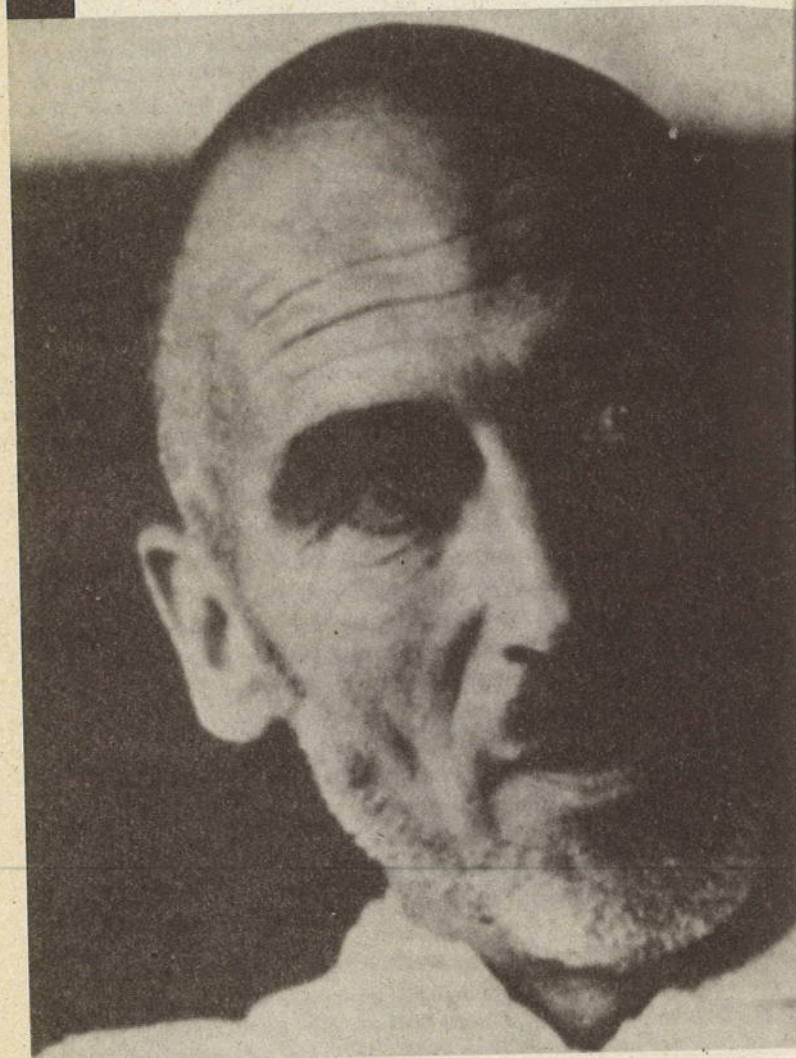
Litografie: AG studio

Produkce tisku: Juventa s.r.o.

Distribuce : Milan Kadeřábek

RADOST, Bělehradská 120, 120 00 Praha 2

ISBN 80-85189-13-5

Je nadmíru jasné, že žijeme v době, kdy se "význam" ocitl v krizi. Víme také, že "význam" je cosi, bez čeho nemůžeme přežít. Obava o přežití, kterou mnozí sdílíme, tedy nepřichází zvenčí, ale z našeho nitra, spojena s marnou snahou nalézt "smysl, význam" toho, co se děje. Člověk je tvor, který bez vědomí smyslu, vztahu a významu nemůže přežít.

Zkusíme si tedy nejprve definovat pojem význam a pak slovo krize, abychom se ujistili, že hovoříme všichni o tomtéž, a sjednotili terminologii. Nakonec se pokusíme nalézt smysl či význam této krize významu.

Velmi často chybně zaměňujeme slova význam, smysl se slovem účel. Slovo účel je celé spojeno s gestem uchopení, držení, s pocitem, že máme situaci pod kontrolou a můžeme dosáhnout svého účelu. Bereme věci do rukou, ať už jde o účel přípravy jídla, napsání dopisu nebo velmi komplexních činností jako profesionální kariéra.

Zkusme se teď ale zamyslet nad něčím, co je pro nás, pokud jde o smysl, význam, velmi důležité. To už nekontrolujeme, ono to celé ovládá nás. Obvykle říkáme "dotklo se mne to", "byl jsem tím zcela unešen", a jediné tak můžeme najít smysl. Otevírá nás to. A to je rozdíl, protože když věci držíme, jde o účel. Když něco drží nás, nalézáme smysl – pokud otevřeme svá srdce. V účelu je neustálý nepokoj – dosáhneme-li jednoho účelu, čeká nás další. Nalezneme-li smysl, našli jsme něco, v čem můžeme spočinout. Je to pro nás významné, smysluplné. Tady jsme doma. Přesněji řečeno ne "my", ale naše srdce. Nemůžeme hovořit o významu, smyslu, nezminíme-li lidské srdce. Význam, smysl je to, v čem naše srdce nachází mír.

Připomeňme si několika slovy, co je to srdce. Vnímát svět "hlavou" je v pořádku, to děláme právě teď, ale svět vnímáme také srdcem. Pokud jde o srdce, nehovoříme o fyziologickém aspektu, ale o archetypu. Srdce je samozřejmě velmi důležitý sval, takže archetyp srdce má své fyziologické opodstatnění. Má ale i svůj psychologický aspekt jako zdroj života, životnosti nebo chcete-li duchovnosti, spirituality – *spiritus* znamená živoucí dech.

Existuje ještě další, náboženský aspekt pojmu srdce. Od dob biblických (v judaismu, křesťanství a v dalších duchovních tradicích) znamená srdce stav, kdy jsme ve styku s něčím, co nás přesahuje. Říkáme-li srdce, nyslíme tedy něco fyziologického, psychologického, náboženského – slovo

100

srdce představuje celistvost. Celistvost v tom nejširším slova smyslu, protože slovo celý znamená zdravý, kompletní, celistvý, ale také svatý.

Všechny tyto aspekty úzce souvisejí s pojmem srdce, protože klíčové slovo ve spojení se srdcem je "sounáležet", "někam patřit". Najdeme-li své srdce, žijeme-li srdcem, patříme sami sobě. V žádném případě to ale není trvalý stav. Většinou jsme od svého těla odděleni, odcizili jsme se mu, a odtud pramení naše zdravotní potíže. Celistvost ve smyslu zdraví tedy znamená patřit svému tělu, být s ním spojen, být tím, kým jsme.

Celistvost ve smyslu kompletnosti však znamená patřit ke všemu – ke všem lidem, ale také ke všem zvířatům, rostlinám, k celému vesmíru. Jinak jsme nekompletní, necelí. Nechápeme pak sami sebe jako součást všeho, součást vesmíru.

Už jsem se zmínil o tom, že to také znamená svatý, že v srdci našeho srdce patříme k našemu božskému já: ne tomu malému "já", egu, ale tomu, které máme všichni společné. Pojmy Bůh a srdce tak definuje i výrok evangelia: "V srdci mého srdce je mi Bůh blíže než jsem já sám sobě".

Zkusme si teď vzpomenout, kde a kdy zažíváme tuto realitu srdce, okamžik, který si pamatujeme a kdy jsme byli celiství. Spolu se svým tělem, spolu se vším ostatním, neomezeně, se všemi bytostmi, s celým vesmírem, spolu v tom, co nás přesahuje, v božské realitě: zdraví, kompletní, svatí.

Uvažujte o tom okamžiku, o kterém můžete říci, že jste skutečně žili, ne z poloviny nebo ze tří čtvrtin, ale naplno. V té chvíli měl váš život smysl, význam. Abych vám ten "vrcholový", chcete-li mystický, zážitek pomohl připomenout (a Maslow ve svých prvních pracech vrcholný a mystický zážitek ztotožňoval, až později začali psychologové používal jen ten první termín, aby ze své terminologie vyloučili náboženství), přečtu krátkou Yeatsovu básničku. Mám ji rád, protože Yeats onen okamžik připomíná v neobvyklé formě. Většinou si podobný zážitek spojujeme se západem slunce na pláži nebo s nádhernou hudbou, ale Yeats se tu zaměřuje na něco jiného. Popisuje se jako osamělý starý muž v davu, otevřenou knihu před sebou očividně nečte... jako by se jen díval do neurčita, a vtom, najednou, mystický zážitek:

My fifties year had come and gone
I sat, a solitary man, in a crowded London shop
An open book and empty cup on the marble table top
As on the shop and street I gazed
My body of a sudden blazed
And twenty minutes more or less
It was so great my happiness
That I was blessed and could bless

Bylo mi už přes padesát let
Seděl jsem v kavárně v Londýně
Na stolku knihu a prázdný šálek
A jak jsem tak hleděl do ulic
Najednou vybuchlo mi tělo
A dvacet minut, možná víc
se tak velikým štěstím chvělo
že byl jsem požehnán a žehnat se mi chtělo

Yeats napsal "mé tělo vybuchlo", ne mysl. A pak, po malém zlehčení, "dvacet minut nebo víc", se jeho slovník změnil, zvázněl, zduchovněl.

V takovém okamžiku námi prochází onen proud vitality, živoucího dechu, a jsme požehnáni a můžeme žehnat. To je podstata podobných zážitků. I my jsme součástí proudu životnosti, toho, co nás a všechno ostatní ve vesmíru vytváří. V těchto okamžicích (a to nás přivádí k zajímavým náboženským souvislostem) něco uvnitř ví a říká: To je ono. Jako bychom celý život na něco čekali a ani nevěděli nač – ale ve chvíli, kdy to přijde, jsme si naprosto jisti: to je ono. V těch třech slovech vězí klíč k pochopení smyslu a významu toho, co právě prožíváme. Význam probleskne tmou. Nedokážeme to vyjádřit slovy, ale víme, že jsme "to" viděli.

Řekneme-li pak: "To je ono", poukazujeme na "to", na něco, co k nám promlouvá, co se nás týká a dotýká. V našem případě na všeobecnou situaci, v případě Yeatsovy básně na "výbuch" těla, v jiném případě na západ slunce atd. Může to být cokoli, ale v tomto aspektu významu je to slovo. Ne slovo mluvené, ale slovo v nejširším smyslu, něco, co "ztělesňuje" význam. Je to význam slova, který nás oslovuje, který je nám adresován. Tohle dokážeme pochopit snadno: celá biblická tradice je zalo-

žena na prosté větě "Bůh k nám promlouvá". Jeden starý chasidský příběh vypráví o rabínovi, který nikdy necitoval své učitele, protože se jejich kázání nebyl schopen naučit. Už při prvních slovech – "Bůh k nám takto promlouvá..." – se dostal do extáze a museli ho vyvést ze synagogy, aby nerušil ostatní. Martin Buber říká, že tenhle rabín pravděpodobně pochopil daleko víc než ti, kteří kázání uměli nazpaměť.

Víme, že jediné slovo stvořilo svět. V jediném slově je možno také svět pochopit. A když najednou něco dostane smysl, tohle slovo je pak za všemi slovy, které slyšíme.

Jiný aspekt slova už není tak samozřejmý. Spočívá v tvrzení, že tohle všechno by ani nebylo slovem, kdyby to nepocházelo z ticha. Právě slovo není hlukem či zvukem; je slovem, protože manifestuje ticho. Právě slovo neruší ticho, právě slovo jej ztělesňuje. Význam, které takové slovo ztělesňuje, není nějaké jiné slovo za slovem, ale ticho za slovem a v něm.

Tahle dimenze slov existuje i v naší západní tradici, jen jsme na ni pozapomněli. V hebrejské bibli je příběh o jednom proroku, který byl svědkem zemětřesení – hrozného rachotu, ohně a otřesů půdy. Pak nastalo na kratičkou chvíli ticho. V tom okamžiku si prorok zakryl tvář, protože věděl, že to bylo slovo Boží.

Tutéž dimenzi podrobně zkoumá i buddhismus. Západní, biblická tradice zkoumá slovo, buddhismus dva a půl tisíce let zkoumá ticho. Ne že by nepoužíval slova, myslím, že jich užívá víc než ostatní duchovní tradice dohromady, ale slova nejsou důležitá. Ani Buddha není důležitý (potkáš-li Buddhu, zabij ho) – tady totiž běží o ticho. V jednom ze svých nejslavnějších kázání Buddha neproněsl jedinou slabiku; pozvedl květinu. Nikdo nepochopil, pouze jediný mnich. Ale jak to měl dokázat? Kdyby cokoliv řekl, bylo by zřejmé, že nepochopil. A tak se jen usmál. Říká se, že tehdy byla buddhistická tradice předána prvním z Buddhových následovníků. Od té doby je podstatou buddhismu ticho, předávané dál a dál. Ne slova a ne slovy. Slova existují, můžeme si jich vážit, ale vždycky je tu jak slovo, tak ticho v něm a za ním.

Je tu i třetí dimenze: pochopení. To – je ono.

To, a to, a tamto... a mnoho jiných "to je" a o všech můžeme říct, že "to je ono". To je ono, to je ono. Slovo "to" odděluje, rozlišuje, slovo "ono" sjednocuje. V evropských tradicích je zvykem zdůrazňovat TO je to, TAMTO je to – proto se navzájem tolik liší. Pak jsou tu jiní, kteří tvrdí,

že to je TO, ale tamto je naopak TO. A nakonec jsou ti, kteří skutečně chápou a ptají se: Proč pojmenovávat? To JE ono. Hinduismus zdůrazňuje právě ono JE, pochopení. Pochopení je třetí rozměr významu. Máme-li slovo a ticho za ním, ale dosud nám chybí pochopení, ještě to nedává "smysl": slovo nemá význam. Pochopíme-li a slova pro nás dostanou význam, můžeme to dokázat: činem, skutkem. Ono JE, spojení mezi slovem a tichem, umožňuje pochopit.

Dává smysl, že tři velké tradice rozvíjely právě tyto tři aspekty, protože naše mysl a naše srdce nestačí celý problém obsáhnout. Ale přece jen, máme-li slovo, máme také ticho a pochopení. Chápeme-li opravdu, máme i ticho a slovo. Dokážeme-li být opravdu tiší, máme zdroj a přístřeší pro slovo a pochopení.

Jak to souvisí s krizí, a zvláště s naší dnešní krizí? Zkusme se nejprve v rychlosti podívat na to, jak tuto krizi prožíváme.

Každá krize má tři aspekty. Nejprve jakousi slepou uličku – už to dál nejde, už nemůžeme dál. Krize sama o sobě je termín velmi pozitivní, vůbec ne v tom negativním smyslu, když u nemocného propukne krize a on umírá – naopak. Ve skutečnosti přináší rozhodný okamžik. Skutečný život je život od krize ke krizi. Kdykoli jsme v krizi, měli bychom si gratulovat, protože to je důkaz, že žijeme. Samozřejmě i v období mezi jednotlivými krizemi si můžeme gratulovat, že se můžeme klidně nadechnout, ale pokud toto období trvá příliš dlouho, něco není v pořádku. Krize je tedy pozitivní jev. Pokud ovšem nenarazíme do zdi. A narazíme-li nebo ne, to záleží na nás: zda dokážeme odstranit všechno nefunkční a negativní, co musí pryč, co neprojde sítím doby a situace.

Když odhodíme vše nepotřebné, ocitneme se ve třetí fázi krize, a to je směr vývoje, vedení: následujeme proud životní síly.

Netvrdím, že v této fázi krize všichni víme, kam vlastně směřujeme. Proto častokrát nejsme schopni tvůrčího řešení krize – nechceme vykročit, dokud nevíme přesně, kam máme jít. Jenže pokud člověk nevykročí ve fázi, kdy ještě neví, kam jde, nikdy to nezjistí. Je potřeba sám sobě (a onomu životnímu proudu) věřit, že z krize vyjdeme. Třetí fáze krize není vizí nového kraje, ale rozbřeskem. Nový břeh je ještě daleko, rýsuje se na obzoru, ale nikdo zatím nepozná, co to přesně je.

Doufám, že dokážete vnímat souvislost všech tří fází, které jsou součástí každé krize a které známe i z vlastní zkušenosti. Zkusme se zamyslet, jak tyto tři fáze krize souvisí také se slovem, s tichem a s pochopením.

Slepá ulička, to je další slovo, které neradi slyšíme. Říká nám: "Zastav se. Zastav a naslouchej. Dál cesta nevede." I když je to jen slovo, obtěžuje nás, nemáme ho rádi. Dokážeme-li se ale zastavit a naslouchat mu, dostaneme se k tichu... a ticho je prosívání, odstraňování slupek. Ticho, tma a nicota jsou ve smyslu změny slova navzájem podobná. Musíme odhodit všechno nepotřebné, třeba až do naħa, a v tichu se nás dotkne pochopení. Pochopení není něco, co bychom my sami vyrobili. Pochopení nás cele obklopí, ukáže nám směr, vyprovokuje nás k akci – a v akci samotné pak pochopíme. Existuje rčení: "Slyšel jsem a zapomněl. Viděl jsem a zapamatoval si. Udělal jsem a pochopil."

Z tohoto pohledu vidíme, že naše nynější krize není jen obvyklá krize, ale krize významu, smyslu samotného. Všechna ta slova, která k nám chtějí promlouvat – země, vzduch, voda, oheň – a která k předchozím generacím skutečně promlouvala (a naši předkové na ně dokázali reagovat), jsou pro nás rozporuplná. Znečistili jsme vzduch. Nepoužíváme oheň Slunce, ačkoliv k tomu už máme patřičnou technologii; místo toho jsme znásilnili a zneužili Zemi. Znečistili jsme vodu a nenecháme ji volně plynout. V Evropě, jak jsem slyšel, existují pouhé tři řeky bez přehrad.

Slovům, kterým bychom měli naslouchat, tedy nedůvěřujeme. Ticho, do něhož bychom se měli ponořit, nesnášíme. Proto tolik činnosti, hluku. Ticho je pro nás ničím nebo čímsi temným. Bráníme se nejen slovům (jejichž význam jsme znepréhlednili a znečistili), bráníme se tichu a nakonec i pochopení tím, že nekonáme.

Opakuji: prostřednictvím činu přichází veškeré pochopení, naslouchání slovům a jejich výzvám k činu. Měli bychom pochopení uskutečnit, ztělesnit, jenže právě s tím jsme ztratili kontakt. Oddělili jsme se od těla Matky Země, k níž neoddělitelně patříme, a tu starobylou moudrost, se kterou lidé kdysi žili, už nedokážeme "ztělesnit", realizovat.

Znamená to, že význam je v krizi, zároveň to ale znamená výzvu – výzvu k volbě. Je to snadné: volíme mezi smyslem a absurditou. A opět slovo samo nabízí klíč k pochopení. Slovo absurdita totiž znamená "absolutně hluchý". Když řekneme: "To je absurdní", neřekli jsme nic o situ-

aci. Vypověděli jsme jen o sobě: jsem absolutně hluchý k tomu, o co tu jde. Tady leží výzva, výzva k zaposlouchání. Musíme poslouchat srdce, protože jen srdce slyší pravý význam.

Musíme se rozhodnout žít. Nežijeme jen proto, že jsme ještě nezemřeli. Žijeme, protože si život volíme, okamžik po okamžiku. Musíme se naučit volit si život nasloucháním svému srdci. V duchovních tradicích se tomu říkalo "poslušnost" (angl. *obedience*). Dnes si pod slovem poslušnost vybavíme nanejvýš cvičeného psa, ale to není poslušnost. Poslušnost je přesný opak absurdity. *Ab surdus* znamená "absolutně hluchý", *ob audientia* je "absolutní naslouchání" – naslouchání srdcem. (Mimochodem, všichni bychom se měli naučit víc poslouchat než mluvit; proto máme dvě uši a jen jedna ústa!).

Buď si zvolíme absurditu, anebo začneme naslouchat srdcem a znovu uslyšíme pravý význam slov, která k nám promlouvají. Uslyšíme, co říkají voda, oheň, vzduch a země, budeme jim schopni odpovědět, dáme se těmi slovy vést do ticha, vzdáme se všeho, co nepotřebujeme (jako součást 6% populace, která konzumuje 60% všech zdrojů). Necháme se vést k pochopení.